

Weerzien met Robert Regout

M. Lindeijer SJ, in: *Nederlandse Jezuiten* 138(juni 2002) p.1-2.

Hij bezat dat kunstige vermogen om zonder enige geaffecteerdheid netjes te zijn op alles, orde te houden op zijn dagverdeling, zijn kamer en op zijn kasten, zijn laden en paperassen.' Dat schreef een medebroeder in 1946 over Robert Regout (1896?1942), die vier jaar eerder gestorven was in Dachau. Wat treft is het beeld van de keurig geordende papieren, want na zestig jaar zijn die papieren weer teruggekeerd.

De paperassen van Regout waren het eerste slachtoffer van de Duitse aanval op zijn persoon. Toen op 29 juni 1940 de Gestapo zijn kamer op de Molenstraatspastorie te Nijmegen binnenviel, werd zijn bureau leeggehaald en de inhoud meegenomen voor onderzoek. Tezamen met andere in beslag genomen archieven kwamen de papieren in Berlijn terecht, vandaar werden ze in 1945 door de sovjettroepen als oorlogsbuit naar Moskou versleept. Toen een Nederlandse onderzoeker de archieven daar in 1992 ontdekte, konden de onderhandelingen over teruggave beginnen. Op 27 maart van dit jaar zijn de papieren van Regout weer in Nijmegen teruggekomen, reden voor de Nederlandse jezuïeten en het Katholiek Documentatiecentrum om in mei in Nijmegen een tentoonstelling te houden rond de persoon van Robert Regout.

Het geheim van Regout

Waarom vandaag nog Regout herinneren? Misschien omdat hij al bij zijn leven vragen opriep, waarvan de antwoorden in elke tijd actueel zijn. Waarom ging hij de Gestapo tegemoet toen ze hem zochten? En wat gaf hem in Dachau, uitgeteerd en in lompen gehuld, toch zo'n rust en voornaamheid? Waar putte hij de kracht om nog de humoristische kant van dat barre kampeven te kunnen zien? Vragen riep hij op, en verbazing en bewondering, tot bij de priester die aan zijn sterfbed stond: 'Ik heb nooit vermoed dat het mogelijk was zo doodgewoon, en tegelijk zo sereen en blij uit dit leven te gaan als pater Regout het deed.' Vragen, waarvan de antwoorden ons een stapje dichterbij brengen bij het geheim van Robert Regout.

Zelf beschreef Robert zich in 1920 als volgt: een plezierig uiterlijk, een opgewekt karakter, maar ook egoïstisch, geneigd om vervelende karweitjes te ontlopen, kleinzerig, bang voor een hard woord of een kwaad gezicht, verlangend dat iedereen lief tegen hem is. Hij nam zich voor om toch die vervelende dingen te doen, als hij daarmee anderen kon helpen. Waarom? 'Omdat Jezus zoo ontzaglijk veel voor mij heeft gedaan, zonder te letten of 't wel noodig was.' En verder: 'Waar 't noodig is, uitkomen voor de waarheid en het recht en voor de nobele principes.' 'Ik moet zelfstandig zijn, [...], mijn eigen goede principes handhaven, ook al is 't aan anderen niet aangenaam. Christus durfde de waarheid te zeggen, krachtig en mannelijk, en durfde ingaan tegen de Pharisxeën en hun woede tarten.' Robert was niet geboren als martelaar. Hij was zich maar al te zeer bewust van zijn zwakheid: 'Voornemens alleen helpen niets, als God niet helpt: daar moet ik telkens opnieuw om vragen.'

Nijmeegse jaren

Christus tot middelpunt van zijn leven maken, was het ideaal dat Robert Regout als congregatie-directeur voorhield aan de oudere leerlingen van het Canisiuscollege in Nijmegen, waar hij in 1929 leraar was geworden. Vaste vorm kreeg het in de "Actievoor-God" die hij propageerde onder de Nijmeegse studenten, in het verrichten van praktisch werk in samenwerking met arbeidersgroeperingen en sociale instellingen. De universiteit was hem namelijk tegengevallen; het ontbrak de studenten naar zijn mening teveel aan concrete beleving van hun katholiek geloof. Eenmaal benoemd als moderator in 1937 probeerde pater Regout van alles om de studenten van de zelfgenoegzaamheid in eigen kring te bevrijden. Hij pleitte voor contact met de buitenwereld, met geleerden uit het buitenland, met studenten van een andere geloofsovertuiging, maar ook met jonge werklozen. 'Een fundamentele doorbraak naar een andere groep in de samenleving', heeft oudstudent Paul van Boven, de latere werkgeversvoorzitter, die avonden met de arbeiders genoemd. Zo heeft Regout 'de vaak verwende, vooroorlogse studenten omgeturnd. [... 1 Hij deed dat tegelijk indringend en toch met een voorname terughoudendheid. Hij vermaande en beleerde niet. Veeleer zette hij een fuik open, waar wij inliepen en veranderd uitkwamen.'

Het moderatorschap betekende een pauze in Regouts wetenschappelijke arbeid. Hij had al enkele artikelen gepubliceerd op het gebied van volkenrecht en was in 1934 te Leiden gepromoveerd op het vraagstuk van de rechtvaardige oorlog, maar er verscheen weinig meer van hem tot september 1939, toen hij werd benoemd tot buitengewoon hoogleraar aan de Nijmeegse universiteit. Men heeft zijn geschriften gekenschetst als realistisch en gelovig, vol vertrouwen in de goddelijke Voorzienigheid; dat geldt ook voor zijn laatste publicatie, van 24 mei 1940: "De rechtstoestand in bezet gebied". Wetend dat hij ervoor gearresteerd kon worden, maakte hij het voornemen om bij een verhoor zijn principiële bezwaren tegen het nationaal-socialisme naar voren te brengen en aarzelde niet om zich op 1 juli te melden bij de Gestapo, toen hij daartoe werd opgeroepen. Regout werd in Arnhem gevangen gezet en anderhalve maand later naar Berlijn overgebracht. Er kwam geen proces, alleen de verklaring dat hij niet kon worden vrijgelaten omwille van zijn schadelijke invloed.

Dachau

Onder de gevangenen nam pater Regout als vanzelf de leiding. Hij gaf troost en sprak moed in, hij maakte een dagorde met gebed, studie, spel en gymnastiek, en zorgde dat in alles, ook in de uiterlijke verzorging, de menselijke waardigheid behouden bleef. Een gevangene die een paar weken in een andere cel had gezeten, getuigde: 'Voor mij was de vreugde weer in de "groep Regout" te komen, groter dan toen ik in december uit de gevangenis werd ontslagen.' In juli 1941 werd Robert Regout op transport gezet naar Dachau. Een vriend en kampgenoot heeft geschreven over de verontmenselijking die Regout in het kamp heeft ondergaan, en hoe hij bleef zorgen voor zijn medemens. 'Hier kunnen wij Offergave zijn, meer dan buiten.' De rust en blijdschap waarmee Robert dat zei, klonken ook door in zijn liefste gebed, dat hij elke morgen bad: 'Ter aan God in den hoge...', en vooral in het geestelijk testament dat hij schreef in het kamphospitaal op 18 december 1942, elf dagen voor zijn dood: 'Als Onze Lieve Heer het "offer" van mijn leven vraagt, dan met groote vreugde voor geloof en Vaderland en bijzonder voor studenten en professoren van de Nijmeegse universiteit. [... 1 Dat is geen "somberheid", integendeel, ik ben in geestelijke hoogconjunctuur.' Roberts lichaam werd verbrand, zijn graf is nergens.